

LBRIS

We know
books

GOLIARDA SAPIENZA

Arta bucuriei

Prefață de
Angelo Pellegrino

Traducere din limba italiană și note de
Corina Popescu

Cuprins

Lungul marș al *Artei bucuriei*,
de Angelo Pellegrino, 5

Partea întâi

(cap. 1-39)

Târam o bucată de lemn, 19; Mângâierile lui Tuzzu, 27; Un bărbat înalt și voinic, 28; Tăiată în bucăți ca un miel, 34; Ard mama și Tina, 36; Maica Leonora, 37; La mănăstire 44; Vorbele, 47; Trecutul maicii Leonora, 54; O febră mare, care drege lucrurile, 58; Mimmo, grădinarul, 63; Amenințarea cu orfelinatul, 74; Mă arunc în puț, 76; Îmi rup feșele, 80; Tai bara cu fierăstrăul, 88; Zborul maicii Leonora, 89; O trăsură fără cai, 94; La Carmelo, 99; Argentovivo, 100; Beatrice și principesa Gaia, 105; Cavallina, 109; Toate odăile trebuie să rămână neatinse, 114; Unchiul Jacopo, 117; Pietro, uriașul, 132; Carmine, vătaful, 140; Principele Ippolito, „lighioana“, 152; Miracolul meu, 153; Măritată cu „lighioana“ și principesă, 173; În șa cu Carmine, 184; Carmine mă posedă, 193; Bătrâna trebuie să moară, 201; Nașterea lui Eriprando, 214; Sosirea la mare, 221

Partea a doua

(cap. 40-57)

Vând totul, 231; Cel mai fericit era Ippolito, 236; Carlo, 238; Învăț să înot, 240; Din jurnalul lui Beatrice, 269; Rămâi, Carlo, îmbrățișează-mă, 279; Dragostea

se face în doi, 286; Domnișoara Inès, 303; Beatrice se mărită cu Carlo, 324; Întoarcerea lui Carmine, 328; Moartea lui, 365; Mattia, 366; Se naște Jacopo, 379; Stella, 384; Mattia insistă, 402; Ațentatul asupra lui Carlo, 415; Moartea lui Carlo și vendeta Modestei, 432; Mattia mă împușcă, 437; Nebunia lui Beatrice, 438; Nu te întorci, 441

Partea a treia

(cap. 58-74)

Am treizeci de ani, 445; Moare Beatrice, 446; Bambolina, 447; Pietro ar vrea să continue vendeta, 450; Trebuie să fac rost de bani, 457; Sosește Joyce, 458; Joyce vorbește despre Turcia, 465; Mă gândesc să vând tablourile în străinătate, 468; Iubirea mea pentru Joyce, 471; Gelozie, 477; Și eu o credeam spioană!, 489; Joyce încearcă să se sinucidă, 490; Joyce îmi dezvăluie o nouă lume, 512; Crispina, fiica lui Pietro, 520; Copiii de la vila Suvarita fac teatru, 525; 'Ntoni, actorul, 537; Întoarcerea lui Mattia, 554; Timur, 588; Gelozie pentru Prando, 616; Joyce încearcă iar sinuciderea, 621; Confesiunea lui Joyce, 626

Partea a patra

(cap. 75-95)

Prando pleacă, 633; Criza lui Jacopo, 634; Întoarcere la Carmelo cu Mattia, 653; Joyce pleacă și Stella rămâne însărcinată cu Prando, 665; Stella moare aducându-l pe lume pe Carluzzu, 669; 'Ntoni e admis la Academia Regală de Artă Dramatică, 669; Îmbătrânesc?, 670; Sunt arestată, 676; Anarhista Nina, 686; Cu Nina în domiciliu forțat, 699; Cade fascismul, suntem eliberate, 716; Nina

rămâne cu noi, 723; 'Ntoni se întoarce din război, 726; Se întoarce și Jacopo, 735; Criza lui 'Ntoni, 740; Relația mea cu Prando, 742; Îl pun pe Pietro să scape de Inès, 748; Îmi descopăr darul de a vorbi oamenilor, 749; Carluzzu cântă, 755; Discuția cu Joyce și abandonul angajării politice, 759; Să te răzvrățești contra unui fiu, 769; Cincizeci de ani, vârsta de aur, 782; Relația mea cu Carluzzu, 783; Moartea lui Pietro, 792; Prando se întoarce, provocarea, 795; Îl întâlnesc din nou pe Timur, 812; Metamorfoza și nevoia de a povesti, 823

Iată-mă pe la vreo patru-cinci ani, târând ditamai bușteanul prin noroi. Nu sunt nici pomi, nici case în jur, simt doar nădușeala pricinuită de efort și usturimea palmelor julite. Mă afund în noroi până la glezne, dar trebuie să-l târăsc mai departe, nici eu nu știu de ce, dar trebuie neapărat s-o fac. Să lăsăm această primă amintire a mea așa cum e, n-am chef să fac presupuneri sau să născocesc. Vreau să vă povestesc tot ce a fost, fără să schimb nimic.

Așadar, târam lemnul acela și, după ce l-am ascuns ori l-am abandonat, am intrat în gaura mare din perete, aco-perită doar de o perdea neagră, năpădită de muște. Acum mă aflu în camera întunecată, unde se doarme, se mănâncă pâine cu măslina, pâine cu ceapă. Mâncare se gătește doar duminica. Mama are ochii măriți de tăcere și coase într-un colț. Nu vorbește deloc mama. Ori țipă, ori tace. Părul, o perdea neagră și groasă, îi e plin de muște. Sora mea stă pe jos și ne privește din două crăpături întunecoase, înfundate în grăsime. Toată viața, cel puțin cât a ținut viața lor, a urmărit-o mereu ațintind-o cu ochii în felul acela. Iar dacă mama pleca undeva, lucru rar, pe ea trebuia s-o închidă în closet, nu voia cu niciun chip să stea departe de mama. Și acolo, în cămăruța aceea, urla, își smulgea părul, se dădea cu capul de pereți până ce mama venea înapoi, o lua în brațe și o mângâia tăcută.

Ani de zile o auzisem urlând fără să-mi pese, până în ziua când, obosită să tot târăsc bușteanul ăla, culcată pe jos, am simțit, auzind-o cum strigă, un fel de senzație

dulce în tot trupul. O senzație care s-a preschimbat într-un fior de plăcere, așa încât, încet-încet, am ajuns să sper în fiecare zi că mama o să plece, ca să pot asculta cu urechea lipită de ușa cămăruței și să mă delectez cu urletele acelea.

Când se întâmpla, închideam ochii și mi-o închipuiam cum se zgârie și se rănește. Așa se face că, urmărindu-mi mâinile împinse de urlete, am descoperit că să mă ating acolo pe unde fac pipi era chiar mai plăcut decât să mănânc pâine caldă sau fructe. Mama zicea că sora mea, Tina, „pedeapsa dată nouă de Dumnezeu pentru răutatea lui taică-tău“, are douăzeci de ani; dar era cât mine de înaltă și așa de grasă că, dacă n-ar fi avut cap, ai fi zis că e cufărul veșnic închis al bunicului, „și mai vrednic de osândă ca fiu-său...“, care fusese pe vremuri marinar. Ce meserie mai era și asta de marinar eu, una, nu puteam să pricep. Tuzzu spunea că erau oameni care locuiau pe vase și umblau pe mare... Dar ce mai era și marea?

Chiar că semăna cu lada bunicului Tina și, când mă plictiseam, țineam ochii închiși și îi smulgeam capul. Dacă avea douăzeci de ani și era fată, precis că la douăzeci de ani toate fetele ajungeau ca ea ori ca mama; cu băieții era altceva: Tuzzu era înalt și n-avea dinți lipsă, ca Tina, îi avea puternici și albi, cum e cerul de vară când ne sculăm devreme ca să facem pâinea. Și tatăl lui era tot ca el: zdravăn și cu dinți care străluceau ca ai lui Tuzzu când râdea. Râdea tot timpul tatăl lui Tuzzu. Mama noastră nu râdea niciodată, și asta tot fiindcă era fată, cu siguranță. Dar chiar dacă nu râdea și nici n-avea dinți, eu, una, tot speram să ajung ca ea; măcar era înaltă, avea ochii mari și blânzi și părul negru. Tina nici n-avea păr, doar câteva tulleie pe

care mama le răsflira cu piaptănuț, încercând să-i acopere țeasta ca un ou.

Strigătele au încetat, precis că s-a întors mama și o face pe Tina să tacă, mângâind-o pe cap. Oare și mama a descoperit cât poate să-ți placă să te mângâi acolo? Dar Tuzzu, oare Tuzzu știe? Trebuie să se fi dus la tăiat stuf.

Soarele e sus pe cer, trebuie să mă duc să-l caut și să-l întreb despre mângâierile astea; și despre mare mai trebuie să-l întreb. O mai fi acolo?

2.

Mă ustură ochii de atâta lumină. Mereu mă ustură ochii când ies din odaie; în schimb, când intru, mă orbește întunericul. Căldura s-a domolit și munții s-au făcut din nou negri ca părul mamei. Totdeauna se fac negri ca părul ei munții când scade căldura, dar, când căldura se întetește, se fac albaștri ca rochia de sărbătoare pe care o coase mama acum pentru Tina. Ei îi face mereu rochii și-i pune fundițe! I-a luat și pantofi albi. Mie, nimic: „Tu ești sănătoasă, fata mea, ajunge să-ți scurtez hainele mele. Ce nevoie ai de rochii dacă ești zdravănă? Mulțumește-i lui Dumnezeu în loc să te vaiți, mulțumește Domnului!“. Mereu vorbește despre Domnul ăsta, dar, dacă vreau să aflu mai multe, nimic nu-mi spune: „Roagă-te să te aibă în pază și gata! Ce mai vrei să știi? Roagă-te și gata!“.

Arșița s-a dus de tot, acum e răcoare. În câteva ceasuri s-a uscat noroiul, stufărișul nu freamătă și nu mai țipă ca ieri. Trebuie să mă uit bine: unde se mișcă stuful, acolo e Tuzzu.

— Ce stai acolo ca proasta? Te uiți după muște?

— După tine mă uit și nu-s deloc proastă! Pe tine te căutam, ai isprăvit treaba?

— N-am isprăvit. Mă odihnesc. Stau și fumez și eu o țigară. Ce, mai ești și chioară, după ce că ești proastă ca sor-ta? Nu vezi că stau culcat la umbră cu țigara în gură?

— Te-ai apucat de fumat? Până acum nu te-am văzut.

— Sigur că m-am apucat, de două zile. Era și vremea, nu?

Acum tăcea și își lua țigara de la gură. N-o să mai spună nimic. Când închide gura, Tuzzu n-o mai deschide ore întregi, așa zicea tatăl lui. Păi, dacă înainte făcea așa, ce să mai zicem acum, când s-a și apucat de fumat? Și ce mare era așa, întins pe jos! Crescuse oare sau țigara îl făcea să pară mai mare? Cum pot să mai vorbesc eu cu el acum că e așa de mare? O să-mi rădă în nas și o să mă facă mucoasă proastă, ca de obicei. Singurul lucru de făcut era să mă așez lângă el și să stau cuminte, măcar așa puteam să-l privesc. L-am privit pe îndelete, îl privesc și acum: obrazul ars de soare îi era brăzdat de două răni mari și limpezi — că nu puteau fi numiți ochi —, din care lăcrima o apă albastră, adâncă și rece. Urmăream mișcarea sigură cu care își ducea țigara la gură și pe urmă o îndepărta, cum făcea tatăl lui.

Siguranța aceea mi-a dat fiori.

Nu, n-o să-mi mai spună nimic, poate că nici n-o să mă lase să mă mai uit la el. La gândul ăsta, m-a luat așa de tare cu frig, că a trebuit să închid ochii și să mă întind pe jos; mi se învârtea capul la fel ca atunci când am avut febră. Am închis ochii, așteptând condamnarea. N-o să mă mai lase să-l privesc.

— Ce faci acolo, bre bleago, te luă somnu'?

— Nu, nu dorm. Mă gândesc.

— A, te gândești? Gândește bleaga, ai? Și la ce, mă rog? Putem afla și noi?

— Mă gândeam să te rog...

— Ce? Hai, zi! Că parcă ești o găină sugrumată! Ce să fie, ia zi!

— Ei, nimic, ce să fie? Voiam și eu să te întreb ce e marea.

— Ei, drăcie, mai slăbește-mă! Că tare mai ești de cap! De o sută de ori ți-am spus, de o sută de ori! Marea e o apă adâncă, așa cum e puțul dintre moșia noastră și chițimia aia a voastră de casă. Numai că e albastră și, oricât te uiți împrejur, nu se vede unde se termină. Dar ce-oi tot fi vrând să știi? Ești zărghită rău; oricum, și dacă n-ai fi, muierile, cum zice taică-meu, tot nu pricep o iotă, de când e lumea și pământu'.

— Ba pricep: o apă adâncă cum e puțul, numai că albastră.

— Ei, bravo ție, ce să spun! Atunci saltă sus și uită-te încolo! Vezi smârcul? Cum îi zice, ai? Hai să te văd dacă meriți să te învăț ceva.

— Îi zice Smârcul Boului.

— Păi, uite, marea e ca un smârc de apă albastră, numai că fără munții de lavă pe care îi vedem noi la capăt. Dacă te uiți la mare, nu se vede nimic la capăt, nimic să-ți oprească vederea, mai bine zis se vede o linie subțire, care nu-i decât tot marea, unde se unește cu cerul. Iar linia asta se numește orizont.

— Dar orizont ce înseamnă?

— Păi, ți-am spus, e doar o întindere de apă albastră care ajunge până la cer, la capăt de tot, până unde nu mai bate privirea.

— O întindere de apă albastră ca ochii tăi, care se face una cu cerul din fruntea ta.

— Ia te uită la ea! Că firoascoasă mai ești, să fii al naibii! Ai căzut azi-dimineață din pat de ți-au venit idei de-astea poetice?

— Tu vorbești, care ești căzut în cap și mai și fumezi ca un om mare? Tu fumezi, și eu, una... mă lași să mă uit la ochii tăi? Dacă mă uit la ei, înțeleg mai bine cum e marea.

— Mai e vorbă, ce, ți-am zis eu ceva? N-ai decât să te uiți dacă îți place să vezi cum e marea. Înseamnă că tare îți mai place, dacă te-ai înroșit așa. Drăguță mai ești, chiar dacă ești bleagă, drăguță de tot! Cu cine te-o fi făcut maică-ta...

— Cu un bărbat, e sigur, și marinar pe deasupra, din câte spune ea.

— Bun, acum avem și limba ascuțită! Dar cum se face? Țin minte că erai ca o momâie. Te-ai deșteptat peste noapte?

— Da, m-am deșteptat, dar nu peste noapte, și voiam să te întreb și despre asta...

— Ce? Păi, de unde să știu eu cum te-ai deșteptat? Du-te de-o întreabă pe maică-ta. Una e marea, alta... Uaa, da' ce-ai băut de dimineață? Că ești roșie la față ca bețivii! Ce zici că mai voiai să întreb? Hai, zi și nu te mai holba la mine! Gata, mi s-a luat și zău că mi se învârte capul dacă te tot holbezi. Ce ochi frumoși ai când te uiți de aproape, nici nu băgasem de seamă. Zici că sunt de miere, nu alta, cine știe cu cine te-o fi făcut mă-ta? Acu' mă întorc la treabă, m-am săturat de tine! Au! De ce mă ții așa? Ce te-a apucat, te-ai țicnit?

Căldura se întetea din nou, mlaștina fumegea și munții se albăstreau la loc în depărtare. Nu trebuia să-l las să plece, trebuia să-l întreb de ce — mai înainte, când îl priveam, și acum, când îl țineam de braț să nu plece — mă apuca dorința să mă ating acolo, unde...

— Ia uite ce mă întreabă! La anii tăi! O pacoste ești! Are dreptate taică-meu, o pacoste! Nu ți-e rușine?

— Da' de ce să-mi fie rușine? Am descoperit singură, fără să-mi spună nimeni, înseamnă că descoperă toată lumea.

— Bravo, ce să zic! Asta da logică! Ai grijă, fetiço, dă-mi drumul, că, dacă nu, o să fie de rău. Că mi se urcă sângele la cap, ai grijă!

— De ce să am grijă? Nu mi-e frică de tine și trebuie să-mi răspunzi. Hai, spune-mi, tu știi?

— Sigur că știam! Ce, credeai că sunt nătărău? Sunt bărbat și, dacă nu-mi dai drumul, te mângâi eu și-o punem de omletă.

— Hai să punem de omletă! Mie nu mi-e frică! Ție ți-e. Ce mai bărbat! Uite cum tremuri.

Se desprinsese din strânsoarea mea și acum se ridica. Ciudat cum nu mai aveam putere în brațe. Dar, când l-am văzut în picioare, adunându-și de pe jos șapca, fără să se uite la mine, cum nu reușeam să mă ridic, m-am rostogolit și i-am apucat gleznele în brațe. Mi-era frică să nu cumva să-mi dea cu piciorul, însă el, cu șapca în mână, s-a aplecat mai întâi cu brațele întinse, de parcă ar fi vrut să mă țină departe, pe urmă a căzut în genunchi, pe urmă peste mine. Ținea ochii închiși. Se lovise oare căzând? Leșinase? Au trecut o sută de ani. Nu cutezam să vorbesc. Mă temeam că o să se ridice. Și pe urmă, chiar să fi vrut, nu mai aveam nici putere să-mi mișc buzele. Nu-mi era cunoscută acea oboseală stranie, o osteneală plăcută, ca un fior care nu se stinge. Sub mine trebuie să se fi căscat o prăpastie amețitoare, dar fiorul acela mă ținea suspendată în gol. Am deschis ochii și mi-am auzit glasul rostind:

— Acuma știi ce e marea.

Nu mi-a răspuns, dar, privindu-mă fără să se miște, mi-a tras fusta jos, mi-a ridicat cămașa și mi-a smuls chiloții. Nu se mișca, dar, în timp ce mă ațintea cu privirea, a început să mă mângâie cu degetele, la fel cum făceam și eu

când țipa Tina. S-a smucit pe neașteptate, îndepărtându-și fața de a mea. Voia să plece?

— Nu, stau aici, unde vrei să mă duc? Aici trebuie să stau.

Liniștită, am închis ochii. Tina țipa și tot trupul mi-era zguduit de fiorul pe care îl cunoșteam. Apoi mângâierile au devenit atât de profunde, că... oare cum făcea? L-am privit. Îmi desfăcuse picioarele și-și afundase chipul între coapsele mele; mă mângâia cu limba. Sigur că nu aveam cum să înțeleg dacă nu-l priveam: asta n-o puteam rezolva eu singură. Gândul a făcut să mă treacă un fior atât de puternic, încât strigătele Tinei au amuțit și am urlat eu, mai tare decât țipa ea când o închidea mama în cămăruță... Leșinasem, oare, sau adormisem? Când am deschis ochii, peste smârcuri domnea o liniște adâncă.

— Trebuie să ne oprim aici, puștoaico. Ești tu obraznică, dar nu vreau să te nenorocesc. Pune-ți chiloții și fugi de-aici. Zi bogdaproste că mi-am adunat mințile la timp, că m-ai făcut să-mi ies din fire, zău așa. Cine-ar fi zis? De ispitit, mă ispitești, dar să te stric nu vreau. Hai, scoală-te și fugi de aici!

3.

M-am ridicat, mi-am tras chiloții, dar n-am plecat, cu toate că glasul îi era amenințător și nici nu se uita înspre mine. Nu mai era ca înainte. Nu-mi mai era deloc frică de el, așa că nici nu l-am mai salutat la plecare. Am pornit încetșor către casă, abia ținându-mă pe picioare de obo-seală și de amintirea acelor înfiorări, care mă făcea să mă împiedic la tot pasul. Ce frumos fusese!

Mângâierile dinainte mi se păreau pâine uscată față de cele ale lui Tuzzu. Am făcut bine că l-am întrebat pe el. El le știa pe toate și, chiar dacă se supăra un pic, pe urmă îmi răspundea. Iar acum, uitându-mă la zidul strâmb pe care mama îl numea „casă“, știam că mai există și alte case, mari, și drumuri, și marea dincolo de munții din depărtări, care ba nu se mai vedeau, ba se arătau iarăși, ca duhurile răposaților.

Bătrâna care venea la noi o dată pe lună vorbea mereu despre duhuri... Zilele astea trebuie să vină bătrâna. Trebuie să vină, fiindcă azi-dimineață mama a aprins cup-torul și a copt pâine. Totdeauna când vine bătrâna, mama face pâine și mai pune la copt și biscuiți, ca să-i ofere cu lichior parfumat.

De după perdea se aude vorbă. Trebuie să fie bătrâna, cu sacul ei plin de petice pe care mama o să le coasă apoi unul lângă altul.

Am dat la o parte perdeaua cea neagră și am rămas împietrită în prag. Drept în fața mea, de parcă m-ar fi așteptat, stătea așezat la masă un bărbat înalt și voinic, mai înalt și mai voinic decât tatăl lui Tuzzu. Un uriaș cu o chică

zburlită pe frunte și cu o haină albastră, dintr-o stofă cum nu mai văzusem, lucioasă și moale; mă ațintea, zâmbind cu ochi albaștri ca haina. Avea dinți albi, la fel ca ai lui Tuzzu și ai lui taică-său.

— Ia te uită ce mai fată gălesc! Mă bucur, chiar să știi că mă bucur! Eram convins că din maică-ta nu se nasc decât arătări ca Tina. Mă bucur să aflu că nu-i așa, fetișo. Mare lucru să vezi cum carne din carnea ta s-a făcut așa bucățică faină de fată!

— Isprăvește! Nu mai vorbi așa și las-o în pace pe Modesta! Nu e bucățică faină de fată, e o copilă, o copilă! Pleacă de-aici! De când îți tot spun să pleci? Pleacă, pleacă de aici sau chem jandarmii!

— Auzi la ea! Jandarmii! Și unde îi găsești, mă rog? După ușă? Hai, du-te de aici! Du-te și aleargă prin mlaștină, că îți prinde bine! Te-ai făcut cât o vacă. Uite la mine ce bine arăt, de-o viață întregă alerg!

Zicând acestea, s-a ridicat, întinzându-se cât era de lung și bătându-și pieptul și șoldurile robuste, fără fir de grăsime. Iar după ce s-a sucit pe călcâie, pentru a fi văzut mai bine, a venit înspre mine răsând. Avea un glas mângâietor, ca stofa hainei lui. Nu mai atinsesem niciodată o asemenea stofă. Mi-a luat bărbia între palme și m-a privit drept în ochi, continuând să răsă.

— Ești înălțuță, durdulie și îmbujorată ca o rodie.

Uite cu cine mă zămislișe mama! Îmi plăcea să vorbesc și să răs cu el. Nici mama, nici Tina nu vorbeau niciodată. Acum, cu el aveam să vorbesc, în loc să-mi spun oful vântului, cum făcusem totdeauna... Mâna lui îmi ridica bărbia, iar eu mi-am înălțat ochii, să-i văd mai bine răsul, când mama s-a repezit între mine și bărbatul acela, țișând